

Gutta og Døden

Peder Kjøs
psykolog

Black Metal-pionerene håndterer Døden ved samtidig å erkjenne og fornekte den. BORGERLIG KONFIRMASJON i Follo, 1983. En ujevn kø av unge fra de hurtig voksende byggefeltene og blokkene skal få sin lille tale om Livet og Framtiden i et Norge midt i høyrebølgen. To karer i køen har planene klare allerede. De skal bli rockestjerner. De kjenner ikke hverandre ennå, men året etter skal Jørn Stubberud og Øystein Aarseth møtes på Ski stasjon og øyeblikkelig gjenkjenne hverandre som likesinnede. Begge liker death metal, noe svært få andre gjør i landet som samme år sender Dollie de Luxe til finalen i Melodi Grand Prix med låten *Lenge leve livet*. Den kaotiske og blodige historien om Mayhem starter her, i det fellesskapet som utenforskap kan gi.

Det litt grøtete bildet fra konfirmasjonen åpner boken *Dødsarkiv – Mayhem 1984–1994*. Historien om Mayhem, bandet som må sies å ha grunnlagt norsk black metal, har blitt gjenfortalt så mange ganger at den begynner å bli tynnslitt. Men først nå får vi den fra innsiden, i form av en guidet tur gjennom de usedvanlig rikholdige fotoalbumene til bassist Jørn «Necrobutcher» Stubberud. En barsk historie med mange wow-øyeblikk folder seg ut. Våpen, rus, kaotiske konserter, økonomisk rot, blod og død – *Dødsarkiv* har alt en rock-biografi fra den mørke siden bør inneholde. Jørn Stubberuds uttalte ambisjon med boken er da også å dele noen av alle de *stories* han har gjennomlevd med Mayhem. Få på plass hva som egentlig skjedde, etter at mytemakerne har spunnet sitt i mer enn tretti år. Vi får en røff fotodokumentar fra bandets første ti år, en blanding av snapshots og uprofesjonelle fotosessions, unge menns bilder av hverandre fra kjellerstuer og øvingslokaler, scener i inn- og utland, fra fester og møter med kjente og ukjente størrelser i metal-verdenen. Skjønt dokumentar – det er slående hvor mange av bildene som er oppstilt, og hvor få som er tradisjonelt dokumentariske, eller som viser normal hverdag. Slapper de aldri av, disse gutta? Mulig, men da tar de ikke bilder. Vi har å gjøre med ekstremt selvbevisste unge menn som bygger image samtidig som de imiterer heltene sine, selv når bildene tas i togkupeer og på pizzarestauranter.

En barsk historie med mange wow-øyeblikk folder seg ut

Sjokkverdi

Overfor en slik påtrengende iscenesatt framstilling må man undre seg: Hva er det egentlig de driver med? Hvorfor det svartfargede, lange håret, hvorfor all denne glefsingen mot kamera med flekkede tenner? Hva er ideen bak disse hendene som ligner klør, alle våpnene, de satanistiske symbolene, og det merkeligste av alt – liksminken?

Stikk motsatt av 80-tallets fargerike og storartede feiring av Livet, som Dollie de Luxe og folk flest ga seg hen til, identifiserer Mayhem seg i framtoning og tekster med Døden. Sjokkverdien er en åpenbar gevinst av en slik orientering. Allerede den selvfinansierte Ep-en *Deathcrush* fra 1987, med låttitler som *Chainsaw Gutsfuck* og *Necrolust*, gjorde voldsomt inntrykk på ungdom som fortsatt syntes Motörhead var tøft og grensesprengende. Sceneopptredener med liksminke og en vokalist som skar seg til blods med kniv og glasskår, befestet ryktet, som raskt ble plukket opp og skrudd til nye høyder av tabloidpressen. Annen ungdom som følte en dragning mot det farlige i verdens tryggeste land, fant forbilder i black metal-pionerene, som i sin tur prøvde å overgå hverandre som mørkemenn.

Øystein Aarseth synes å ha blitt fanget i en rolle som ble stadig vanskeligere å fylle, og som krevde at han hele tiden gikk til nye ytterligheter. Konkurransen hardnet til – tidlig på 1990-tallet begynte kirker å brenne. Posør-satanistene begynte å bli avløst av hardere, mer handlekraftige typer.

Det blir alvor

Stubberud sier klart ifra i forordet til *Dødsarkiv* at han ikke kommer til å gi «flere *details* om de kjipeste tingene som skjedde. Det er jeg ikke så hypp på». Men så kommer det en del detaljer likevel, og disse er blant de mest interessante i boken. Valget av Døden som objekt for den ungdommelige fascinasjonen var noe mye mer enn et markedsstrategisk valg. Når vi får flere detaljer, trer poseringen som tøff i møte med Døden fram som en strategi i møte med livets endelighet som et eksistensielt grunnvilkår. Logikken synes å være «If you can't beat'em, join'em». Det som er for stort til å motsette seg, kan man tvert imot identifisere seg med. At andre blir skremt og tar avstand, er kjempegøy og skaper et spesielt samhold mellom dem som skjønner poenget. Men det ligger i sjokkverdiens natur at det før eller siden dukker opp noen som er enda skumlere.

Stubberud og Aarseth tøffet seg med Døden, men de ble fullstendig overskygget i så måte da Per Yngve «Dead» Ohlin ble med i Mayhem som vokalist. Ohlin var en plaget ung mann. Hans fascinasjon for Døden var mørkere og stakk langt dypere enn de andres posering. Han introduserte blant annet liksminke – å sminke seg for å se død ut på scenen. Stubberud syntes dette bare var teit, men Aarseth fulgte opp med å sminke seg, han også. I 1991 skjøt Ohlin seg i huset der Mayhem øvde. Det var Aarseth som fant ham. Men han ringte ikke politiet. Først kjøpte han et engangskamera. Ifølge rykter som han selv fyret opp under, samlet han også biter av hodeskallen.

Dette ble for mye for Stubberud. Han krevde at bildene ble destruert. Det ble de ikke, og det kom til et brudd mellom de gamle vennene. Aarseth vervet en ny bassist, Varg Vikernes, og gikk i gang med å spille inn albumet *De Mysteriis Dom Sathanas* i Bergen. Men i 1993 begynte Aarseth å kontakte Stubberud igjen. Kanskje de kunne få til en forsoning? Igjen meldte Døden seg som en hard realitet: Vikernes drepte Aarseth med 23 knivstikk, de fleste bakfra, etter det dommen mot Vikernes kaller en meningsløs konflikt om oppmerksomhet. På et vis gjør dødsfallet som 25-åring rock-myten komplett, men ikke for Stubberud. For ham var enda en venn død. Enda flere sanger havnet på listen over slike som han aldri mer orker å høre, fordi de ble spilt i venners begravelser.

De sparsomme innblikkene Stubberud gir av dynamikken mellom posering og følelsene bak, gjør *Dødsarkiv* til noe langt mer interessant enn en samling band-historier. Fascinasjonen, avskyen og redselen er beskrevet i samme saklige, slentrende tone som historiene om fyll, skyting og interrail-turer. Men til tross for den lette tonen merkes et omslag hver gang disse tilsynelatende harde, likegyldige ungdommene virkelig står ansikt til ansikt med Døden, som de ellers bare peker nese til eller bruker som en effekt. Døden som eksistensiell realitet slår igjennom, selv om gutta i det lengste prøver å innta en kul positur. Fullstendig uten sentimentalitet viser Stubberud fram noen unges forsøk på å mestre Dødens forferdelige uavvendelighet ved samtidig å erkjenne og fornekte den. Gutta i Mayhem går lenger enn de fleste i begge retninger, men forsøkene på å håndtere det u håndterlige er høyst gjenkjennelig.